

УДК 371. 134

СУЧАСНИЙ УРОК В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Горват Маріанна Василівна

м.Мукачево

В статті розглядається проблема організації роботи учнів в групах на уроках як одного з шляхів удосконалення сучасного уроку в початковій школі, а також способи організації діяльності учнів в процесі такої діяльності.

Ключові слова: групова форма роботи учнів, способи організації діяльності в групах, спосіб позиційної взаємодії, спосіб індивідуально-групової взаємодії, спосіб конвеєрної взаємодії.

Проблема удосконалення навчально-виховного процесу завжди була актуальною в освітньому просторі, не випадковою вона є і сьогодні. Тому виникає потреба в оновленні навчально-виховного процесу початкової школи, що і спонукало нас до розгляду проблеми удосконалення сучасного уроку.

Змінюється мета та зміст освіти, з'являються нові засоби та технології навчання, але урок залишається основною формою навчання. Ця форма багато років і сторіч визначала обличчя школи, була її «візитною картою». Безумовно, і сучасна школа тримається на уроці, що визначає її соціальний і педагогічний статус, роль і місце у становленні, розвитку педагогів та школярів. Як і сотні років тому, сьогодні на уроці зустрічаються головні учасники освітнього процесу: учитель та учень. І від того, якою буде взаємодія між цими двома об'єктами (або суб'єктами) навчально-виховного процесу, на скільки спільним буде процес спрямований на пізнання, такий буде і результат. Зміни, що відбуваються в організації і проведенні сучасного уроку є обґрунтованими, на них впливає ціла низка факторів. Зокрема:

1. З'явилися нові державні стандарти і на їхній основі – оновлені програми та створені підручники.

2. Упроваджуються інформаційні технології, в початковій школі водиться предмет «сходинки до інформатики». Інформатизація освіти значно впливає на сучасний урок.

Наразі основні питання, що зараз цікавлять кожного прогресивного вчителя: що відбувається із сучасним уроком; наскільки він ефективний у вирішенні нових завдань, що постають перед освітою; як змінюється позиція вчителя у сучасній моделі уроку. У пошуках відповіді на ці запитання вчителі-практики експериментують різні форми організації діяльності учнів на уроках, серед яких чільне місце належить груповій роботі.

Групова робота з використанням інтерактивних методів значно підвищує ефективність навчання у початкових класах. Суть цих методів у тому, що навчання відбувається завдяки взаємодії тих, хто навчається та тих, хто навчає. Це співнавчання, суб'єктами діяльності його є вчитель і учні [1; 3]. Вчитель виступає лише як керівник розумової діяльності учнів, спрямовує її, допомагає дійти певних висновків. Залучаючи учнів до діяльності, вчитель скеровує їх на пізнання світу і себе в ньому і, дозуючи допомогу, сприяє реалізації важливого принципу виховання: «Допоможи мені, щоб я зробив це сам». Дійсно, сьо-

годні, коли обсяг інформації зріс до неможливості осягнення її однією людиною, на нашу думку, дидактична функція вчителя у початкових класах полягає не в передачі знань, а у формуванні навичок здобувати їх. Застосовуючи інтерактивні методи слід моделювати реальні життєві ситуації, пропонувати проблеми для спільного розв'язання, використовувати рольові ігри, які люблять молодші школярі.

Групова форма навчального процесу виникла як альтернативна традиційній колективній. Вона вдало компенсує недоліки фронтальної та індивідуальної роботи. В основу групової роботи покладено ідеї Ж.-Ж.Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини.

В останні роки проводяться дослідження О. Комар, О. Кік-тенко, О. Любарською, О. Пехотою, О. Пометун та ін. щодо впровадження інноваційного навчання в навчально-виховний процес початкової школи, проте вони менше звертали увагу на способи організації діяльності учнів у груповій роботі.

Мета статті – виокремити основні аспекти організації діяльності учнів під час групової роботи та способи діяльності на уроках в початковій школі.

Власний досвід використання групової роботи на уроках в початковій школі вказує, що методика застосування такої роботи слід впроваджувати поетапно, зокрема:

I етап – формування навичок співпраці. Для цього можна використати прийоми: оцінювання один одного; допомога товариша (у випадку виникнення труднощів у розв'язанні проблеми); введення символів («+», «-», «?» та ін.; використання жестів, міміки; обговорення результатів групової роботи. Згадані прийоми використовувались переважно під час колективної співпраці і лише тоді, коли учні засвоїли їх, переходили до групової діяльності.

II - етап – перехід до систематичного використання на уроці групової форми роботи учнів та впровадження різних способів діяльності в групах; виконання завдань, які дали змогу учням на власному досвіді переконалися у користі і результативності їхньої спільної діяльності. Для ефективнішого переконання на цьому етапі слід провести паралельну роботу. Учнів класу поділити на дві половини, одна половина працюватиме над виконанням завдання індивідуально, а інша – в групах. Всім учням запропонувати однакові завдання – розгадати літературний кросворд до оповідання, який склали учні. Учні, які працюють в групах, мають виконати швидше і якісніше ніж ті, які працюють індивідуально. Оцінюючи роботу групи, особливо на підготовчому етапі, насамперед треба враховувати особисті якості учня, а вже потім – навчальні.

Набуття навичок співпраці в групах дасть можливість перейти від простіших завдань до складніших, виконувати їх самотійно. Поступове ускладнення змісту навчальних завдань,

перехід від репродуктивних завдань до творчих, проблемно-пошукових заохочуватиме учнів до активної розумової діяльності бо групова робота найбільш ефективна тоді, коли навчальний матеріал поєднує відомий учням зміст з невідомим, новим, що заохочує дітей до взаємодії один з одним. Поступовість залучення молодших школярів до спільної діяльності в малих групах буде ефективною тільки за умови її систематичної організації.

Перші спроби організації групової діяльності дітей найчастіше є невдалими. Адже на початковому етапі, коли учні не мають ще навичок колективної роботи, діяльність їх шумна, темп проведення етапів уроків повільний. І тому досить часто вчителі відмовляються від такої роботи з учнями.

Як свідчить досвід роботи, навчальні групи можуть складатися з 5-7 осіб (кількість може залежати від способу організації їх діяльності та завдань). Об'єднуючи учнів в групи, необхідно:

- враховувати індивідуальні особливості школярів (тільки на початковому етапі, потім вони мають набувати навичок взаємин з різними партнерами);
- учням з низьким рівнем розумової активності підбирати не просто партнера, що добре встигає, а терплячого, сумлінного, який в доступній формі пояснить незрозуміле;
- відмовитися від покарання маленьких школярів позбавленням можливості працювати в групі. Як показує досвід це можуть зробити самі учні, відмовившись працювати з кимсь із членів групи, якщо він заважає виконанню певного завдання;
- роботу учнів в одній групі оцінювати однаково. Внесок кожного члена групи в спільну справу виявляється через самооцінювання і взаємооцінювання;

Під час спільної діяльності не варто вимагати абсолютної тиші: учні мають обмірковувати відповіді на запитання, висловлювати свої думки, міркування. Треба тільки шляхом переконання боротися з викриками і розмовами на повний голос.

Відомо, що одноманітність породжує байдужість. Групова робота є не тільки цікавою, а і досить складною. Щоб не викликати в учнів перевтоми, займатися групою діяльністю доцільно в 1-2 класах протягом 5-7 хвилин, на четвертому році навчання – 15-20 хвилин.

Способи організації діяльності учнів можуть бути різними [2], зокрема спосіб позиційної взаємодії, коли у розв'язанні проблеми, яку ставить вчитель, беруть участь всі члени групи, а спільний висновок колективного обміркування повідомляє один з них.

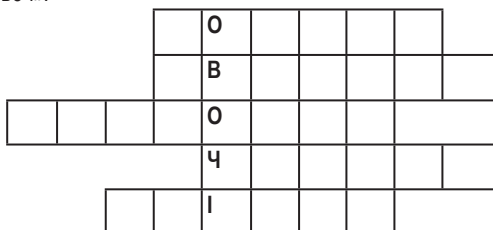
Прикладом може бути завдання «Розв'язати кросворд» (3 хв.), при вивченні теми «Рослинництво в рідному краї» (4 клас).

Методичний коментар. На столах у кожній групі лежать кросворди, які складаються з п'яти загадок. За умови правильних відгадок діти отримують ключове слово – ОВОЧІ.

Перед початком згадуються правила роботи в групах:

- Працюють всі.
- Кожен пропонує варіант відповіді.
- Говори коротко і чітко.
- Критикуй не товариша, а ідею.
- Ми працюємо разом, щоб було добре всім.
- Культурна людина вміє не тільки говорити, а і слухати.

Право на першу відповідь має та група, яка дотримувалась правил роботи і першою розгадала кросворд. Кросворд «Впізнай овоч».

1. Дівчина на дворі, а коса її на дворі. (Морква)

2. Без рук, без ніг, а в'ється, як батіг. (Квасоля).

3. Що ховає під кущі супи і борщі? (Картопля).

4. Що то за голова, що лиш зуби і голова? (Часник).

5. А що то за коні на припоні? Довгасті, голчасті, зеленої масті, нікого не возять, лише солі просять. (Огірок).

У розв'язанні кросворду беруть участь всі члени групи, кожен подає свою версію відгадки загадки, результат повідомляє один.

Хороші результати в засвоєнні знань дає вправа «Аргументуй свою думку». На дошці записано кілька ситуативних проблемних завдань. Учитель читає їх. Група дітей, порадившись, обирає одне. Виконує завдання, аргументує свою думку, доводить твердження. Наприклад,

- Чи може людина вижити при дуже низькій температурі повітря? Як це їй вдається? (Природознавство).

- Доведіть, що речення «Ви знаєте, як липа шелестить у місячні весняні ночі?» є питальним (Укр. мова).

- Чому маса синиці всього 30 грам, якщо за місяць вона з'їдає аж 900г комах? (Математика)

Після вирішення проблеми група презентує свою роботу.

Спосіб індивідуально-групової взаємодії складається з двох етапів. На першому етапі кожен виконує свою частину завдання, а на другому – результати об'єднують і презентують. Такий вид роботи застосовується під час виконання завдання, значного за обсягом. Кожен виконує свою частину завдання, результати об'єднують і отримують спільний висновок.

У наведеному вище завданні «Розв'яжіть кросворд» кожен з учнів розгадає одну, відповідно до розподілу, загадку, результати об'єднують і заповнюють кросворд.

Або інший приклад. Виконання вправ на класифікацію за ознаками: однорічні, дворічні та багаторічні овочеві культури.

Методичний коментар. На столах в учнів конверти з малюнками і картки з назвами: «однорічні», «дворічні», «багаторічні». Кожен член групи виконує своє завдання: один вибирає малюнки із зображенням «однорічних», інший – «дворічних», третій – «багаторічні». За швидкість, правильне виконання команда отримує певне заохочення (відповідно до форми на якій проводиться дана робота, це можуть бути: бали, призи тощо).

Індивідуально - групова взаємодія учнів дає хороші результати при складанні діаграми Венна в процесі формування поняття «площа». Даний вид взаємодії в груповій роботі дає хороші результати на уроках трудового навчання, зокрема при виготовленні аплікації, віяла, квітки семицвітки тощо.

Індивідуально-груповою взаємодією в груповій діяльності значно скорочує час на виконання певного завдання, сприяє формуванню в учнів відповідальності за доручену справу та уміння спілкуватися в мікрогрупі.

Спосіб конвеєрної взаємодії використовується під час виконання складних завдань, причому кожен член групи виконує результати роботи іншого. Прикладом можуть бути: виконання практичних робіт на плані і карті, розв'язування кругових прикладів, виготовлення виробу, малювання пейзажного малюнка тощо. Усі члени групи разом читають завдання, потім кожен із них виконує своє завдання.

Наприклад, при виконанні такого завдання: «Накреслити схему шляху казкових героїв. Один учень підбирає умовні знаки для креслення плану, другий – обчислює маршрут на плані, третій – креслить план, четвертий – розфарбовує. Або при складанні діаграми Венна. Слід зазначити, що інші члени групи виконують перевірочні завдання (власний варіант виконаної роботи).

Робота в групах дає хороші результати і під час опрацювання тексту підручника по темі. Наприклад: робота над текстом «Довкілля рослин» у 3 класі. У даному випадку кожній групі можна дати конкретне завдання, але різного змісту:

1-ій групі слід вибрати слова, які відображають довкілля дуба;

2-а група повинна записати слова, які стосуються умов, що

необхідні для життя рослини;

3-я група - самостійно знайти відповіді на запитання рубрики «Перевір себе».

Першій і другій групам слід запропонувати скласти структурно – логічні схеми.

Подібні завдання для групової роботи можна підбирати при опрацюванні текстів з читання, розвитку зв'язного мовлення.

Таким чином, використання групової роботи в навчально-виховному процесі початкової школи потребує від вчителя серйозної і копіткої підготовки до уроку. Тільки в такому випадку

збільшиться обсяг і глибина матеріалу, що засвоюється учнями, менше часу витрачається на формування понять і відпрацювання навичок на уроці кожної конкретної теми, збільшується їхня пізнавальна активність. Разом з тим учні набувають життєво необхідних навичок: вміння слухати співрозмовника, аргументувати свою позицію, вміння спілкуватися тощо. Групова робота успішно може виконуватися в процесі використання мультимедіа чи інших технічних засобів, що і буде нашим подальшим напрямом дослідження.

Література і джерела

1. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами /О.Комар //Рідна школа. - №5. – 2006. С.57-60
2. Пехота О.М. Освітні технології: навчально-методичний посібник. /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання /О.Пометун, Л.Пироженко – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192с.

В статье рассматривается проблема организации работы учеников в группах как одного из направлений усовершенствования современного урока в начальной школе, а также способы организации деятельности учеников в процессе данной формы работы.

Ключевые слова: групповая форма работы учеников, способы организации групповой работы, способ позиционного взаимодействия, способ индивидуально-группового взаимодействия, способ конвейерного взаимодействия.

The article presents the problem of pupils' group work organization and methods of its maintaining as one of the ways to improve modern lessons in primary school.

Key words: pupils' group work organization, methods of pupils' group work organization maintaining, methods of positional interaction, methods of individual and group interaction, methods of pipeline interaction.